

Okruhy rozprav ke státní závěrečné zkoušce (Bc.)

Studijní program: Filologie

Studijní obor: Český jazyk a literatura

1. Český jazyk

Požadované dovednosti

Předpoklady pro působení v pozicích lektora češtiny jako cizího jazyka a/nebo redaktora či editora v periodikách, nakladatelstvích apod. nebo v audiálních či audiovizuálních médiích aj.

Dobrá orientace ve všech jazykových rovinách, funkční a strukturní charakteristika jazykových jevů, schopnost vidět souvislosti mezi jevy téže roviny i rovin různých. Schopnost zhodnotit potenciál jazykových jevů v komunikaci a schopnost tvořivého využití jazyka při tvorbě komunikátů.

Součástí státní závěrečné zkoušky je i hodnocení vlastní komunikační kompetence uchazeče (úroveň mluvního projevu, schopnost aplikovat teoretické poznatky na praktické příklady).

Požadované vědomosti

Znalost specifické problematiky v oblasti výuky češtiny jako cizího jazyka a/nebo v oblasti působnosti médií všeho druhu. Schopnost problémového výkladu jevů v rozsahu základní studijní literatury. Znalost jazykovědné terminologie domácí i mezinárodní, dobrá orientace v odborné i prakticky odbornébohemistické literatuře. Znalost příkladů ke každému obecnému jevu a problému.

Student předloží seznam prostudované lingvistické literatury.

Seznam odborné literatury má:

- část obsahující studijní materiály, tj. příručky, vysokoškolské učebnice, studijní materiály, skripta apod., a dále
- část obsahující prostudovanou odbornou literaturu časopiseckou, sborníkovou nebo monografickou apod., a to v rozsahu minimálně deseti titulů.

V obou případech se požaduje uvedení bibliografických údajů podle platné bibliografické normy.

Psaná a mluvená norma současné češtiny

- Charakteristika základních principů českého pravopisu, jeho hlavní problémové oblasti.
- Hláška, foném, písmeno.
- Vztah psané a mluvené podoby češtiny.
- Pravopisná adaptace cizojazyčných prvků.
- Hlavní zásady spisovné výslovnosti, tolerované odchylky.
- Intonace v češtině, její funkce.
- Počátky spisovné češtiny a její další vývoj.

Morfologie

- Morfematická stavba slova a její vztah k morfologii.
- Kritéria klasifikace slovních druhů.
- Gramatické kategorie jmenné.
- Gramatické kategorie slovesné.
- Podstatná jména z hlediska označované skutečnosti a funkce ve větě.
- Paradigmatika české deklinace.
- Paradigmatika české konjugace.
- Charakteristika přídavných jmen, jejich tvaroslovné vlastnosti.
- Charakteristika zájmen a číslovek, jejich tvaroslovné vlastnosti.
- Neohebné slovní druhy – jejich sémantické a syntaktické vlastnosti.

Syntax

- Pojmy věta a výpověď.
- Predikace jako větotvorný vztah, typy predikátů v češtině, kongruenční a predikační kategorie přísudkového slovesa.
- Slovesná valence, její projevy ve stavbě věty. Obligatornost, potenciálnost a fakultativnost prvků větné stavby.
- Základní typy vět v češtině (syntaktická stavba vs. tzv. věty podle postoje mluvčího).
- Větněčlenská koncepce analýzy věty. Obligatornost, potenciálnost a fakultativnost prvků větné stavby.
- Modifikace stavby věty (věty kladné a záporné, aktivní a pasivní, tzv. deagentizace).
- Modalita ve větě (významy nutnosti a možnosti).
- Modifikace stavby věty ve výpovědi (elipsa, náhrada vedlejších vět, parcelace, osamostatňování, opakování).
- Vyjadřování tzv. hodnotících postojů ve výpovědi.
- Tzv. aktuální členění větné.
- Český slovosled.
- Komunikační funkce výpovědi.
- Věta a souvětí, věty hlavní a vedlejší, parataxe a hypotaxe.
- Vztahy mezi hlavními i vedlejšími větami.

Lexikologie a slovo tvorba

- Lexikologie – náplň, základní přístupy a pojmy. Lexikon vs. gramatika; sémaziologie, onomaziologie; lexikální jednotky a jejich vymezení; motivovanost/nemotivovanost.

- Význam – lexikální, strukturní, gramatický; sémantické rysy; složky lexikálního významu; polysémie/homonymie; metafora/metonymie.
- Slovní zásoba současné češtiny a její rozvrstvení; centrum/periferie ve slovní zásobě.
- Způsoby, příčiny a zdroje obohacování slovní zásoby současné češtiny.
- Expresivita v češtině – vymezení; druhy expresivity; členění slov z hlediska expresivity.
- Paradigmatické vztahy ve slovní zásobě. Synonymie; opozitnost.
- Syntagmatické vztahy ve slovní zásobě. Frazeologie.
- Slovtvorná vs. morfémová analýza slova.
- Slovtvorba v češtině – základní pojmy, procesy, postupy. Slovtvorný vs. lexikální význam; slovtvorná motivovanost.
- Nejdůležitější české slovníky, jejich charakteristika a možnosti využití. Výkladové slovníky českého jazyka.

Stylistika

- Pojetí stylu a stylistiky v české lingvistice. Funkční jazyky, funkční styly.
- Problematika funkčních stylů.
- Stylové faktory. Styly simplexní a komplexní. Stylová norma, stylový model.
- Stylistická charakteristika jazykových prostředků.
- Charakteristika jednotlivých funkčních stylů.
- Pojem textu, komunikátu, jazykového projevu a promluvy.
- Koherence textu. Koheze textu, prostředky jejího vyjadřování.

2. Literatura

Požadované dovednosti

Schopnost samostatného a na základě literárněvědného studia poučeného uvažování o zadaných otázkách a zároveň schopnost jejich didaktické aplikace. Problémový charakter témat vyžaduje kombinování myšlenkových postupů literárněvědných disciplín v konfrontaci s literárním dílem, poetikou, literárním druhem, žánrem a podobně.

Požadované vědomosti

V oblasti **historie literatury** jsou předpokládány základní znalosti vývoje české literatury od starší české literatury po současnou českou literaturu včetně významných souvislostí s vývojem světové literatury.

V oblasti **teorie literatury** je kladen důraz na základní teoretické koncepty a pojmy, které jsou spojeny s literární komunikací.

K literárněvědné části státní závěrečné zkoušky si student přinese strukturovaný seznam přečtené umělecké i odborné literatury doplněný údaji o tématech vlastních semestrálních i ročníkových literárněvědných prací a o titul diplomové práce. K tomuto seznamu zkušební komise přihlíží při zadávání literárních otázek.

(U veškerých uváděných údajů se předpokládá obvyklá struktura bibliografických zápisů.)

Požadavky na četbu:

Seznam literatury (děl, o nichž je student schopen u zkoušky hovořit) musí obsahovat alespoň **120 titulů** a bude strukturovaný do následujících oddílů:

1. Starší česká literatura (do konce 18. století) – min. 10 titulů
 2. Česká literatura 19. století – minimálně 25 titulů
 3. Česká literatura 1. pol. 20. století (do r. 1945) – min. 25 titulů
 4. Česká literatura 2. pol. 20. století a současná česká literatura (od r. 1945) – min. 25 titulů
 5. Literatura pro děti a mládež – min. 10 titulů
 6. Odborná literatura (studie, monografie; ne základní studijní literatura) – min. 10 titulů
- Zbývající díla do minimálního počtu 120 student rozloží podle osobních preferencí.

Lze připojit ještě oddíl:

Světová literatura

- není vyžadována a nezapočítává se do požadovaného minima

Seminární práce

- seznam seminárních prací a významnějších referátů, které student během studia vypracovával

Starší česká literatura (do konce 18. století)

- Staroslověnské písemnictví (staroslověnské písemnictví na Velké Moravě a v českých zemích v 10.-11. století; odkazy na staroslověnské a církevněslovanské písemnictví v české literární tradici od středověku po současnost).
- Latinské písemnictví v českých zemích v 10.-14. stol. (Kristiánova legenda; Kosmova kronika, pokračovatelé Kosmovi, Zbraslavská kronika, latinské písemnictví doby Karlovy, kroniky, legendy).
- Nejstarší doklady českého jazyka a písemnictví; česká veršovaná epika přelomu 13. a 14. století.
- Česká próza do konce 14. století (nejstarší prozaické památky, překladová literatura).
- Básnictví doby lucemburské (veršované legendy, rytířská epika, lyrika duchovní a světská, spory, didaktické básnictví).
- Písemnictví doby husitské (Jan Hus, kazatelství a traktátové písemnictví, píseň husitského období, historiografie, veršované polemické skladby).
- Latinské písemnictví v období humanismu (Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, Jan Dubravius, latinští básníci z okruhu Jana Hodějovského, Jan Campanus Vodňanský).
- České písemnictví v období humanismu (česky píšící autoři období raného a vrcholného humanismu, humanistická gramatografie).
- Česká próza 17.-18. století (barokní kazatelství, legendistika, alegorická próza, česká a latinská historiografie, barokní gramatografie).
- Česká barokní poezie (duchovní poezie domácí a exulantská, barokní kancionály, světská poezie).
- Starší české drama (latinské a české drama ve středověku, liturgické drama, humanistické drama, české barokní drama, teorie dramatu, školské drama, sousedské divadelnictví).

Česká literatura 19. století

- Národní obrození (charakteristika, periodizace, domácí kořeny a vnější vlivy, vědecké snahy obrozenců, počátky obrozenecké poezie, východočeský obrozenecký okruh).
- Rukopisy královédvorský a zelenohorský (otázka pravosti a vzniku, Rukopisy v kontextu evropského písemnictví, jejich působení v české kultuře 19. století).

- Jungmannovský projekt národní literatury, jeho realizace (Jungmann, Polák, Kollár, Čelakovský, jungmannovský klasicismus, názory na literaturu pro děti a mládež).
- Lidová slovesnost (sběry lidové slovesnosti, její působení na literaturu 19. století, úloha písně a pohádky v literatuře pro děti a mládež, názory na pohádku v 19. a 20. století).
- Počátky novočeského dramatu; divadlo a drama v národním obrození.
- Romantismus v české literatuře (charakteristika, vliv evropského romantismu, hlavní představitelé českého romantismu, rozdílné přístupy k romantismu, kritické přijetí Máchova Máje).
- Karel Havlíček Borovský (publicistika, literární kritika, satiry, próza; pozdější hodnocení a interpretace osobnosti KHB).
- Božena Němcová (možnosti směrového zařazení díla; romantické a realistické prvky v díle, žánrová charakteristika díla, vztah k lidové slovesnosti). Vývoj povídky (Tyl, Mácha, Němcová).
- Poezie „májové generace“ (lyrika i epika, jednotliví představitelé a jejich dílo, vztah Hálek-Neruda, spory o Hála).
- Próza májovců (jednotliví představitelé a jejich dílo; žánrový přehled prózy májovců – povídka, fejeton, cestopisná próza, román, arabeska, humoreska, žánrová kresba).
- Ruchovci a lumírovci (škola národní a škola kosmopolitní, osobnosti a jejich srovnání, otázka parnasismu, překladatelství, lumírovský a ruchovský verš v konfrontaci s veršem májovců, próza, vztah ruchovců, lumírovců k předchozím i následujícím básnickým generacím).
- Próza poslední třetiny 19. století mezi novoromantismem a realismem: próza z venkovského a z městského prostředí, historická próza.
- Drama 2. pol. 19. století (májovci, lumírovci, realistické drama, instituce, divadelní kritika 2. pol. 19. století).
- Literární kritika 19. století.

Česká literatura 1. pol. 20. století (do roku 1945)

- Česká moderna; poezie 90. let: realismus, impresionismus, symbolismus, dekadence.
- Bezručovy Slezské písně (syntéza tří linií české poezie z přelomu století: poezie symbolistní, prvků básnického stylu Macharova, prvků písně a veršovaného pamfletu). Mezigenerace tzv. buřičů: anarchismus, nová poetika.
- Hlavní proudy a slohové tendence v české próze od konce 19. do počátku 20. století (prolnutí impresionismu s naturalismem, naturalistické tendence, lyrizace a epizodičnost románové výstavby, novoklasicistní stylové tendence aj.).
- Moderní směry počátku 20. století: kubismus, expresionismus, futurismus, civilismus. Umělecká moderna před I. světovou válkou, Almanach na rok 1914. Poezie přírody a života: naturismus a vitalismus. Jakub Deml.
- Obraz 1. světové války v próze i poezii.
- Expresionismus v próze a dramatu (bratři Čapkové, R. Weiner, B. Reynek ad.); Literární skupina (1921).
- Poezie počátku dvacátých let.
- Meziválečná básnická avantgarda: poetismus, surrealismus.
- Próza 20. let – inspirace moderní lyrikou, expresivitou, metaforičností; novinovou reportáží, fejetonem; próza utopická a reportážní, nové postupy v próze.
- Spirituální tendence v české poezii 30. let.
- Próza 30. let: baladická próza, polyfonní román; směřování prózy k existenciálním problémům, k mnohostrannému poznávání současného světa i minulosti. Společenská próza 30. let – ideologické pojetí literatury (socialističtí realisté, ruralisté). Psychologická próza 30. a 40. let.
- Poezie národního ohrožení. Ohlas Mnichova a 2. světová válka v české poezii. Válečná generace: Jarní almanach básnický; Skupina 42; existencialistické tendence v české literatuře.
- Drama a divadlo v 1. pol. 20. století: nové směry v divadelnictví na počátku 20. století (nové pojetí historického dramatu, lyrické drama); meziválečné drama a divadlo.

- Literární kritika a literární věda mezi válkami.

Česká literatura 2. pol. 20. století a současná česká literatura

- Česká literatura 2. pol. 20. století (periodizace, mimoestetická a estetická kritéria tvorby, literární řada, dějiny textu, textologické a bibliografické problémy apod.).
- Kulturně-politická diskuse ve 2. pol. 40. let (ideologická východiska pro orientaci české poválečné kultury, dobové polemiky, literární časopisy, spisovatelské organizace apod.).
- Česká poezie 2. pol. 40. let 20. století: poezie jako dobové svědectví (2. světová válka a osvobození v bezprostřední reakci poezie); rozpad avantgardního paradigmatu v české poezii 40. let a profilování mladé básnické generace mezi květnem 1945 a únorem 1948; křesťansky orientovaná poezie.
- Literární život 50. let 20. století (komunikační okruhy, 2. sjezd SČSS, časopis Květen apod.); socialistický realismus, ideologická norma socialistické poezie a budovatelské prózy. Česká próza 2. pol. 40. let a 50. let.
- Neoficiální kultura konce 40. a 50. let („veřejná“ versus „neveřejná“ literatura; Edice Půlnoc a jiné neoficiální aktivity; pouťorový exil).
- Fenomén 60. let v české kultuře (kontinuita vývoje literatury, 2. a 3. sjezd SČSS, literární časopisy, cenzura).
- Poezie 60. let – stratifikace básnických poetik (např. existenciální východiska, experimentální poezie, nejmladší básnická generace).
- Narativní modely v české próze 60. let 20. století (např. tzv. romány deziluze, polarizace autentizace a imaginativnosti, experimentální próza).
- 70. a 80. léta v české kultuře (komunikační okruhy, edice, časopisy; „underground“ jako sociokulturní kategorie).
- Česká poezie a próza 70. a 80. let 20. století (generační rozvrstvení, osobnosti, tendence, poetiky).
- Česká literatura 90. let 20. století (kontinuita vývoje literatury, literární časopisy a nakladatelství, základní tendence geneze narativu a básnických poetik, literární postmoderna).
- České drama 2. pol. 20. století (nejvýznamnější osobnosti, poetiky, směry a tendence – např. budovatelské drama, básnické drama, divadla malých forem, absurdní a modelové drama).
- Myšlení o literatuře od 2. světové války do současnosti (literární teorie, historie a kritika, základní směry a metodologické přístupy, osobnosti).

Teorie literatury

- Literární věda (členění literární vědy: teorie literatury a historie literatury, problém literární kritiky, literární lexikografie, textologie atd.).
- „Co je literatura?“ (definiční hlediska, „estetický znak“, estetická funkce, norma a hodnota).
- Literární komunikace (základní subjekty literární komunikace, text a jeho strukturní vrstvy, intersubjektivní kódy).
- Geneze a recepcce literárních děl; teoretické přístupy zaměřené na pól autora a pól čtenáře.
- Naratologie (základní znaky vyprávění, fikční svět, typologie způsobů vyprávění, subjektivizace narace).
- Versologie (verš, rytmus, metrum, prozodie, rým).
- Genologie (základní druhové charakteristiky, nejvýznamnější žánry).

3. Oborový modul

A. Marketing/média

Marketingová komunikace

- Pojem zájmová/cílová skupina, uveďte příklady zájmových/cílových skupin různých typů marketingové komunikace (například korporátní) a vhodné komunikační nástroje. Svůj výklad dokumentujte na případové studii.
- Pojem marketingová komunikace, její typy a příklady, PR vs. reklama. Svůj výklad dokumentujte na případové studii.
- Public relations a jeho nástroje, vztahy s médii, interní komunikace, komunikace B2B a B2C, krizová komunikace. Vhodné typy nástrojů k jednotlivým komunikacím. Svůj výklad dokumentujte na případové studii.
- Komunikační nástroje PR, jejich příklady, komunikační situace, v nichž se uplatňují, specifikace komunikace s jednotlivými typy médií, komunikace s cílovými skupinami, přímá komunikace a její využití, crosspromotion a jeho využití.
- Etika v PR vs. etika v reklamě a etika žurnalistické práce, etické principy krizové komunikace, sociální odpovědnost firem, sponzoring a filantropie a její mediální možnosti. Své výklady dokumentujte na případových studiích.
- Texty nejčastěji používané v PR, náležitosti a specifika tiskových zpráv, presskit a jeho obsah, použití příležitostných textů – fámy a fakta, QaA, pozvánky, tzv. newslettery jejich typy a uplatnění, podnikový časopis, teaser.
- Reklama, její typy, jejich příklady, specifika televizní, rozhlasové a tištěné reklamy, sociální kampaně a jejich specifika, vydařená a nevydařená reklama, stereotypy v reklamě.

Mediální komunikace

- Česká mediální krajina, typy médií podle periodicity, obsahu, pokrytí, poslání, vlastnictví, přenosu atp., základní změny po roce 1989.
- Média veřejné služby a jejich specifika, současné problémy, současný stav, výhledy.
- Soukromá média a jejich specifika, současné problémy, současný stav, výhledy.
- Zpravodajství a jeho specifika podle typu médií, žánry ve zpravodajství, zpravodajství podle obsahu, současné trendy ve zpravodajství.
- Žánry tzv. publicistického stylu, jejich specifika, jazyková charakteristika, jejich uplatnění v současných typech médií, výrazní představitelé těchto žánrů v současných médiích
- Práce v médiích, redakční rutiny, redakční hierarchie, pojmy agenda setting a gatekeeping, specifika práce novináře podle typu médií, etický kodex novináře, význační současní čeští novináři a jejich práce.
- Vztah žurnalistika a reklama v současných médiích, finanční rámec médií, ekonomická síla médií vs. nezávislost, etické principy redakčního vs. reklamního obsahu.

Teorie mediální komunikace

- Pojem (masová) média; typy médií; mediální technologie a mediální komunikace
- Mediální studia, jejich předmět; styčné vědy; vývoj studia médií; české tradice studia médií (včetně lingvistické)
- Mediální instituce; vlastnictví médií; média jako podnikání
- Média a společnost; sociální teorie médií
- Normativní teorie médií; společenská odpovědnost médií

- Mediální obsahy; přístupy k jejich analýze
- Mediální zpravodajství – nastolování agendy; zpravodajské hodnoty; objektivita zpravodajství
- Kritika médií
- Mediální publika, jejich studium
- Mediální účinky

B. Čeština jako jazyk cizí

Požadované dovednosti

Dobrá orientace v problematice češtiny jako cizího jazyka z hlediska teoretického, a to v širším rámci didaktiky cizích jazyků, tj. zvl. vývoj oboru a jednotlivé metodické přístupy, Evropský referenční rámec pro jazyky; dále s přihlédnutím ke specifikům češtiny jako cizího jazyka, zvl. z hlediska jazykového, tj. ke specifikům všech jazykových rovin. Operační přístup k jazykovým jevům, schopnost tvořivého obměňování jazykových jevů s cílem jejich interpretace z úhlu pohledu češtiny jako cizího jazyka.

Požadované vědomosti

Znalost a schopnost problémového výkladu jevů v rozsahu základní studijní literatury. Znalost jazykovědné terminologie domácí i mezinárodní, dobrá bibliografická znalost literatury včetně časopisů, praktických příruček, zvl. současných učebnic češtiny pro cizince. Znalost příkladů ke každému obecnému jevu a problému.

Požadavky na četbu

Seznam literatury (publikací, o nichž je student schopen u zkoušky hovořit) musí obsahovat alespoň **30 titulů** a bude strukturovaný do následujících oddílů:

1. **Studie, monografie** s tematikou výuky cizích jazyků (včetně češtiny jako cizího jazyka)
2. **Teoretické články** z časopisů.
3. **Praktické články** čerpané z internetových zdrojů.
4. **Seminární práce** - seznam seminárních prací
5. **Referáty** - seznam referátů, které student během studia vypracovával

Požadavky v jednotlivých oblastech

Čeština jako cizí jazyk – obecný rámec studijního předmětu

- Historický pohled na vznik a vývoj výuky cizích jazyků
- Metodické koncepty výuky cizích jazyků
- Evropská jazyková politika. Společný evropský referenční rámec
- Multikulturní třída na ZŠ; komunikační integrace dítěte-cizince.
- Výuka cizího jazyka jako celek, jazykové funkce, řečové dovednosti. Spisovnost / nespisovnost při výuce ČJ
- Úloha gramatiky ve výuce češtiny jako cizího jazyka

Metodika češtiny jako cizího jazyka

- Metodika výuky výslovnosti: obecné přístupy k prezentaci fonetického systému a nácviku výslovnosti
- Metodika výuky slovní zásoby
- Metodika výuky gramatického systému: přístupy k výuce gramatiky ve vybraných metodických koncepcích, metodika výuky jednotlivých gramatických jevů (se zaměřením zvl. na pádový systém češtiny, jeho možnou parcelaci, specifika jednotlivých pádů z hlediska češtiny jako cizího jazyka; systém slovesných tvarů)
- Metodické rozdíly při výuce slovanských a neslovanských mluvčích.
- Metodika výuky poslechu
- Metodika výuky čtení
- Metodika výuky komunikačních technik
- Metodika výuky psaní
- Metodika testování
- Využití hry ve výuce
- Principy testování
- Užívání metajazyka, principy komunikace učitel – student.

Čeština v kontrastivním pohledu

- Typologie češtiny a její specifika
- Gramatické kategorie napříč typy jazyků
- Tradiční chybová analýza
- Žákovské korpusy, paralelní korpusy a tzv. contrastiveinterlanguageanalysis
- Teorie osvojování druhého/cizího jazyka; pozitivní a negativní transfer, tzv. bilingualismus
- Kulturní aspekty při výuce cizích jazyků

Analýza učebnic

- Přehled učebnic češtiny jako cizího jazyka
- Obecné lingvistické a didaktické aspekty při tvorbě učebnice češtiny jako cizího jazyka
- Grafické a ilustrační prostředky učebnic z hlediska didaktických cílů při výuce ČJC (se zřetelem k principům
- signální gramatiky)
- Výběr učebního materiálu při koncipování kurzu češtiny pro cizince (+ možnosti
- samostudia ze stávajících učebnic ČJC)
- Učebnice pro malé cizince a jejich specifika v porovnání s učebnicemi pro dospělé

